

УДК 338.439.053

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1\(9\)-315-325](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)-315-325)

Башинський Ігор Анатолійович доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук, кандидат наук з державного управління, Херсонський державний аграрно-економічний університет, <https://orcid.org/0009-0001-4578-5062>

Клюцевський Володимир Іванович заступник голови Херсонської обласної державної адміністрації, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, кандидат наук з державного управління, доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (за сумісництвом), <https://orcid.org/0000-0002-5568-9162>

Лопушинський Іван Петрович завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, <https://orcid.org/0000-0002-7460-7476>

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті на підставі аналізу чинного законодавства України та реального стану справ розглядається забезпечення продовольчої безпеки в умовах правового режиму воєнного стану та повоєнного відновлення країни; з'ясовано, що наслідком збройної агресії є суттєве погіршення показників доступності продовольчих товарів для населення та загальних показників продовольчої безпеки України; показано, що ситуація на ринку сільськогосподарської продукції та споживчому ринку харчових продуктів стимулює розвиток негативних макроекономічних процесів у країні; з'ясовано, що невідкладним є також завдання з реформування системи державних резервів, призначених для задоволення потреб України в особливий період, стратегічних потреб та надання гуманітарної допомоги, оскільки відсутність ефективно діючої системи державних резервів негативно впливає на продовольчу безпеку країни в особливий період; показано, що через збройну агресію сусідньої держави в Україні було втрачено частину виробничого потенціалу як у сфері безпосередньо виробництва сільськогосподарської продукції, так і у сфері її перероблення, частково або повністю зруйновано сталі ланцюги

просування продукції; з'ясовано, що істотних змін зазнала й структура споживання харчових продуктів населенням – як за видами продуктів харчування, обсягами їх споживання, так і за географічним принципом. Через міграцію населення відбулося скорочення фонду внутрішнього споживання, що підвищило конкурентність у всіх сегментах внутрішнього споживчого ринку; водночас доведено, що Україна є однією з провідних аграрних держав світу, здатною забезпечити продовольством сотні мільйонів осіб на нашій планеті. Повноцінне відновлення функціонування агропромислового виробництва дасть змогу забезпечити не тільки стійку до загроз і викликів продовольчу безпеку України, але і позитивно вплине на стан продовольчих систем багатьох країн світу.

Ключові слова: життєдіяльність людини, продовольство, структура споживання харчових продуктів, продовольча безпека, продовольча система, система державних резервів, ринки сільськогосподарської продукції, виробничий потенціал, воєнний стан, повоєнне відновлення народного господарства, механізми державного управління.

Bashynskiy Ihor Associate Professor of the Department of Public Administration, law and humanities, candidate of sciences in public administration, Kherson State Agrarian University of Economics, <https://orcid.org/0009-0001-4578-5062>

Klyutsevskiy Volodymyr deputy head of Kherson regional state administration, Associate Professor of the Department of Public Administration and administration, candidate of sciences in public administration, associate professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (part-time), <https://orcid.org/0000-0002-5568-9162>

Lopushynskiy Ivan Head of the Department of Public Management and Administration, doctor of science in public administration, professor, Honored Worker of Education of Ukraine, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, <https://orcid.org/0000-0002-7460-7476>

MECHANISMS FOR ENSURING FOOD SECURITY IN THE CONDITIONS OF THE LEGAL REGIME OF THE MARTIAL STATE AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Abstract. The article, based on the analysis of the current legislation of Ukraine and the real state of affairs, examines the provision of food security in the conditions of the legal regime of martial law and post-war recovery of the country; it was found out that the consequence of armed aggression is a significant

deterioration of indicators of availability of food products for the population and general indicators of food security of Ukraine; it is shown that the situation in the market of agricultural products and the consumer market of food products stimulates the development of negative macroeconomic processes in the country; it was found out that the task of reforming the system of state reserves intended to meet the needs of Ukraine in a special period, strategic needs and providing humanitarian aid is also urgent, since the absence of an effectively functioning system of state reserves negatively affects the food security of the country in a special period; it is shown that due to the armed aggression of a neighboring state in Ukraine, a part of the production potential was lost both in the field of direct production of agricultural products and in the field of its processing, permanent product promotion chains were partially or completely destroyed; it was found out that the structure of consumption of food products by the population has also undergone significant changes - both in terms of types of food products, volumes of their consumption, and according to the geographical principle. Due to population migration, there was a reduction in the domestic consumption fund, which increased competitiveness in all segments of the domestic consumer market; at the same time, it has been proven that Ukraine is one of the leading agrarian countries in the world, capable of providing food for hundreds of millions of people on our planet. The full restoration of the functioning of agro-industrial production will make it possible to ensure not only the food security of Ukraine that is resistant to threats and challenges, but will also positively affect the state of the food systems of many countries around the world.

Keywords: human activity, food, structure of food consumption, food security, food system, system of state reserves, markets of agricultural products, production potential, martial law, post-war recovery of the national economy, state management mechanisms.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія російського війська проти суверенної України спричинила загострення продовольчих проблем не тільки в Україні, а і в багатьох регіонах світу. Бойові дії, що ведуться сусідньою державою на території України, украй негативно вплинули на функціонування наявної продовольчої системи, що забезпечує продовольчу безпеку регіонів та країни в цілому, унаслідок чого: порушено цілісність ланцюгів постачання сільськогосподарської продукції господарства та харчових продуктів (від первинного виробництва до реалізації продукції споживачеві), а також діяльності із створення доданої вартості в агропромисловому комплексі, пов'язаної з виробництвом, переробленням, розподілом, споживанням і утилізацією (знищенням) харчових продуктів; ускладнилося проведення посівних кампаній, особливо на територіях, які були деокуповані, на яких відбувалися бойові дії, у зв'язку із значними площами забруднених

земель, а також нестачею пального та високими світовими цінами на пальне, агрохімікати, засоби захисту рослин тощо; вітчизняні аграрії мають обмежені можливості вільно продавати вирощену сільськогосподарську продукцію через блокування сусідньою державою морських портів України та ускладнену логістику експорту аграрної продукції; ускладнилося забезпечення базових продовольчих потреб у найбільш постраждалих регіонах країни тощо [17]. Іншими важливими чинниками, що негативно вплинули на забезпечення продовольчої безпеки країни, є політичні та соціальні бар'єри, інфраструктура постачання, розвиток сільськогосподарських досліджень та стратегія доступу до продуктів харчування. Таким чином, збройна агресія російського війська стала глобальним випробуванням для продовольчої безпеки не тільки нашої країни, а і для всього світу та може спричинити політичну нестабільність у десятках країн світу. Усе це потребувало вжиття невідкладних заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки як України, так і низки країн світу. Надійне забезпечення населення країни продовольством та збереження ресурсних можливостей для досягнення такої цілі майбутніми поколіннями має стратегічне значення, оскільки від цього залежить не лише продовольча, а і національна безпека України. На реалізацію цього завдання й скеровано урядову Стратегію продовольчої безпеки України на період до 2027 року [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом до проблеми забезпечення продовольчої безпеки зверталися Артеменко Л., Мариненко Н., Крамар І., Гац Л. (розглядають стан та перспективи продовольчої безпеки України в умовах військової агресії) [1], Баранов А. В., Сторчак С. Г. (досліджують продовольчу безпеку як чинник економічної безпеки економіки України в умовах війни) [2], Батигіна О. М. (описує продовольчу безпеку як гарантію реалізації права людини на здоров'я) [3], Дідур К. М. (аналізує продовольчу безпеку України як один із пріоритетів розвитку глобальної економіки) [4], Дугінець Г. В., Генералов О. В., Верба Я. І. (описують продовольчу безпеку в умовах «ідеального шторму» світової економіки) [5], Дячук Марія, Амосов Михайло (здійснюють огляд аналітики про продовольчу безпеку світу в контексті війни в Україні) [6], Залізняк В. П. (описує механізми забезпечення продовольчої безпеки в контексті досвіду для України) [7], Ігнатенко І. В., Кречик А. С., Перепелиця К. О. (розглядають правові проблеми продовольчої безпеки та шляхи їх вирішення) [8], Кузьмічов О. (аналізує Закон про продовольчу безпеку України як юридичну основу публічного адміністрування у сфері забезпечення продовольчої безпеки) [9], Мартинець В. В., Опанасюк Ю. А., Самодай В. П. (розглядають питання кризи та продовольчої безпеки в контексті викликів воєнного стану) [10], Ніколюк О. В., Атамась Г. П., Шумілов Б. Б. (досліджують продовольчу безпеку України в умовах соціально-економічних трансформацій) [11], Палапа Н. В., Дем'янюк О. С., Нагорнюк О. М.

(описують стан та актуальні питання продовольчої безпеки України в умовах сьогодення) [12], Патицька Х. О. (досліджує проблеми та описує шляхи забезпечення в Україні продовольчої безпеки в умовах війни) [13], Сичова А. О. (розглядає драйвери кризи в контексті глобальної продовольчої безпеки [19], Шишлюк В. Р. (аналізує проблеми й перспективи розвитку законодавства України у сфері забезпечення продовольчої безпеки після проголошення незалежності України) [20] та ін. Водночас, у цих наукових розвідках, написаних в основному впродовж 2021 – 2023 років не аналізується новий державний концептуальний документ – Стратегія продовольчої безпеки України на період до 2027 року [17], ухвалена Кабінетом Міністрів України 23 липня 2024 року.

Мета статті. Саме тому метою нашої статті й стало висвітлення перспектив забезпечення продовольчої безпеки України в контексті реалізації Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року [17] в умовах правового режиму воєнного стану, що триває в нашій державі, починаючи з 24 лютого 2022 року, та в повоєнному відновленні народного господарства країни.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, продовольча безпека – це захищеність життєвих інтересів людини, що виражається в гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності.

Для визначення рівня продовольчої безпеки в конкретній країні застосовується глобальний індекс (англ. Global Food Security Index, GFSI) – це оцінка продовольчої безпеки в країнах світу за допомогою індексу, розробленого організацією Economist Intelligence Unit за підтримки сільськогосподарської компанії Corteva Agriscience, що складається з чотирьох компонентів: економічна та фізична доступність продовольства, якість і безпечність, природні ресурси та стійкість.

За офіційними даними Глобального індексу продовольчої безпеки Україна перебуває на останньому місці за станом національного забезпечення продовольчої безпеки серед країн Європи та 71-му місці у світі за підсумками 2022 року. За показником «Доступність продуктів харчування» Україна отримала 48,1 бала із 100 і перебуває на 93-му місці у світі та 26-му місці з 26 країн Європи [17].

Крім того, варто зазначити, що продовольча безпека країни за визначенням Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй – це система, яка чітко функціонує для забезпечення всіх прошарків населення харчовими продуктами за прийнятими фізіологічними нормами за рахунок власного виробництва та потрібного імпорту тих продуктів харчування, для виробництва яких відсутні внутрішні умови.

Упродовж останнього часу Українською державою надавалася відповідна увага законодавчому забезпеченню продовольчої безпеки країни. Так, 22

грудня 2011 року Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про продовольчу безпеку України» [16], яким визначалися правові, економічні й організаційні основи діяльності держави, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні продовольчої безпеки особи, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, і встановлено відповідальність держави за належний рівень харчування населення.

Проте, 10 січня 2012 року щодо цього Закону Президент України застосував право вето та повернув його до парламенту для повторного розгляду. Таке рішення зумовлене тим, що, на думку Президента України, цей Закон [16] не вирішував питань забезпечення продовольчої безпеки держави, а містив положення декларативного характеру, не визначав шляхів вирішення відповідних питань. У Законі, на думку Глави держави, також не було здійснено системного, комплексного врегулювання відносин, що пов'язані з продовольчою безпекою, неточно визначено індикатори, що застосовуються для оцінки рівня споживання населенням харчових продуктів, стану продовольчої безпеки. Саме тому 5 липня 2012 року Закон України «Про продовольчу безпеку України» [16] Верховною Радою України було знято з розгляду.

До розгляду проблематики продовольчої безпеки парламент України повернувся вже в умовах запровадженого 24 лютого 2022 року правового режиму воєнного стану, ухваливши Закон України від 24 березня 2022 року № 2145-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану», що набув чинності 7 квітня того ж року [14]. Проте метою названого Закону [14] є лише визначення особливостей регулювання земельних відносин під час дії правового режиму воєнного стану, а також спрощення набуття прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення.

Зважаючи на наявні проблеми у сфері забезпечення продовольчої безпеки України, зростання останнім часом цін на основні продукти харчування, Уряд України своїм розпорядженням від 23 липня 2024 року № 684-р схвалив Стратегію продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердив операційний плану з її реалізації [17].

Стратегію розроблено з метою реалізації Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392 [15], та на виконання Указу Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [18].

Ця Стратегія визначає цілі, завдання та основні напрями державної політики у сфері продовольчої безпеки, а також очікувані результати, заходи щодо проведення моніторингу реалізації Стратегії [17].

Як зазначається в Документі [17], основними проблемами функціонування агропромислового комплексу, що виникли через збройну агресію, є:

часткове або повне руйнування об'єктів критичної інфраструктури, сільсько-господарських господарств та виробництв продуктів харчування; зменшення кількості виробленого продовольства на чинних підприємствах; руйнування логістичних ланцюгів; відсутність програм державної підтримки, спрямованих на відновлення зруйнованих виробництв продовольчих товарів, трансформації продовольчих систем відповідно до вимог ЄС, податкового та митного стимулювання; наявність критично великої кількості потенційно небезпечних через замінування або хімічно забруднених важкими металами земель сільськогосподарського призначення, яка, за оцінкою експертів Світового банку, становить 30 відсотків; руйнування системи зрошення південних регіонів площею близько 500000 гектарів, а також руйнування інфраструктури (підтоплення елеваторів і портових терміналів), втрата водних біоресурсів у Дніпрі через підлив Каховської гідроелектростанції [17].

Стратегію [17] розроблено з метою створення стійкої до загроз системи, яка дасть змогу забезпечити всі групи населення країни безпечними та якісними харчовими продуктами з урахуванням нормативів фізіологічної потреби організму людини в продуктах харчування, виходячи з їх хімічного складу та енергетичної цінності за рахунок власного виробництва та потрібного імпорту, що сприятиме формуванню фізично та інтелектуально розвиненої людини.

Показником реалізації Стратегії [17] має стати забезпечення фізичного та економічного доступу кожної людини до безпечних харчових продуктів у достатній кількості, створення умов для продовольчої незалежності країни, сталого розвитку аграрного сектору економіки.

Далі розглянемо стратегічні цілі означеного Документа [17].

Стратегічна ціль 1. Наповнення продовольчого ринку шляхом сприяння сталому розвитку виробництва сільськогосподарської продукції та харчових продуктів.

Досягнення цілі передбачається шляхом виконання таких завдань: розроблення та здійснення заходів підтримки виробників, спрямованих на розвиток галузей агропромислового комплексу, зокрема виробників органічної продукції, що дасть змогу стимулювати нарощування вітчизняного виробництва, насамперед тих видів продукції, споживання яких населенням країни не забезпечено в достатній кількості; посилення співробітництва з державами - членами ЄС та США, Великою Британією та Канадою, розвиток торговельно-економічної співпраці з країнами Азії (з особливим акцентом на розширенні співробітництва в аграрній сфері з Китайською Народною Республікою), Африки та Латинської Америки, зокрема в межах проєктів, спрямованих на подолання викликів глобальній продовольчій безпеці; відновлення підприємств харчової промисловості на рівні територіальних громад, адміністра-

тивно-територіальних одиниць та держави в цілому в межах виконання програм регіонального розвитку [17].

Стратегічна ціль 2. Забезпечення економічної доступності продовольства для всіх груп населення України.

Досягнення цілі передбачається шляхом виконання завдання із запровадження механізмів реалізації ефективного регулювання ринків сільськогосподарської продукції та харчових продуктів [17].

Стратегічна ціль 3. Забезпечення безпекової компоненти продовольчої безпеки.

Досягнення цілі передбачається шляхом виконання таких завдань: забезпечення формування, розміщення, зберігання та використання у системі державних резервів запасів продовольчих товарів за встановленою номенклатурою для використання у мирний час, а також в особливий період; забезпечення підвищення стійкості продовольчих систем, відновлення товарних ланцюгів, гарантування доступу до продуктів харчування в умовах надзвичайних ситуацій, захисту від виникнення кризових ситуацій на підприємствах, які сприяють забезпеченню населення харчовими продуктами; створення систем національного та регіонального моніторингу продовольчої безпеки України; створення системи виявлення та раннього запобігання виникненню загроз продовольчій безпеці; пріоритетне розмінування земель сільськогосподарського призначення, усунення наслідків ведення бойових дій; здійснення заходів щодо запобігання та адаптації до зміни клімату; удосконалення національного законодавства відповідно до права ЄС та забезпечення його реалізації, зокрема щодо здійснення ефективного державного контролю Держпродспоживслужбою, у сферах безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, ветеринарної медицини, здоров'я та благополуччя тварин, карантину та захисту рослин, дотримання вимог біологічної і генетичної безпеки щодо сільськогосподарських рослин під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів [17].

Висновки. Таким чином, наслідком збройної агресії сусідньої держави є суттєве погіршення показників доступності продовольчих товарів для населення та загальних показників продовольчої безпеки України. Ураховуючи загальний стан продовольчої безпеки, українському уряду, органам влади на місцях потрібно розробити комплекс заходів як в умовах сьогодення, так і повоєнної відбудови народного господарства, спрямованих на відновлення ресурсного потенціалу України для забезпечення як внутрішніх потреб, так і експортних поставок сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, відновлення збалансованого внутрішнього ринкового середовища, а також вжити заходів із забезпечення безпекової компоненти продовольчої безпеки на випадок воєнного стану або надзвичайних ситуацій. Надійне

забезпечення населення країни продовольством та збереження ресурсних можливостей має стратегічне значення, оскільки від цього залежить не лише продовольча, а і національна безпека України.

Література:

1. Артеменко Л. Продовольча безпека України в умовах військової агресії: стан та перспективи [Електронний ресурс] / Л. Артеменко, Н. Мариненко, І. Крамар, Л. Гац // Соціально-економічні проблеми і держава. - 2023. - Вип. 1. - С. 115-128. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sepid_2023_1_13 (дата звернення – 15.11.2024).
2. Баранов А. В. Продовольча безпека як фактор економічної безпеки економіки України в умовах війни [Електронний ресурс] / А. В. Баранов, С. Г. Сторчак // Агросвіт. - 2023. - № 13. - С. 75-82 (дата звернення – 15.11.2024).
3. Батигіна О. М. Продовольча безпека як гарантія реалізації права людини на здоров'я [Електронний ресурс] / О. М. Батигіна // Полтавський правовий часопис. - 2022. - № 2. - С. 5-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/plre_2022_2_3 (дата звернення - 15.11.2024).
4. Дідур К. М. Продовольча безпека України як один із пріоритетів розвитку глобальної економіки [Електронний ресурс] / К. М. Дідур // Ефективна економіка. - 2023. - № 5. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_5_31(дата звернення – 15.11.2024).
5. Дугінець Г. В. Продовольча безпека в умовах «ідеального шторму» світової економіки [Електронний ресурс] / Г. В. Дугінець, О. В. Генералов, Я. І. Верба // Бізнес Інформ. - 2023. - № 8. - С. 6-15. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2023_8_2 (дата звернення - 15.11.2024).
6. Дячук Марія, Амосов Михайло. Народження голоду з вогню: Огляд аналітики про продовольчу безпеку світу в контексті війни в Україні, 10 травня 2022 року. URL: <https://ecoaction.org.ua/narodzhennia-holodu-z-vohniu.html> (дата звернення - 15.11.2024).
7. Залізник В. П. Механізми забезпечення продовольчої безпеки: досвід для України // Державне управління: удосконалення та розвиток: електронний журнал Дніпровського державного аграрно-економічного університету, 2017. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1250> (дата звернення – 15.11.2024).
8. Ігнатенко І. В. Продовольча безпека: правові проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / І. В. Ігнатенко, А. С. Кречик, К. О. Перепелиця // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2024. - Вип. 82 (2). - С. 64-69. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_82\(2\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_82(2)_12) (дата звернення – 15.11.2024).
9. Кузьмічов О. Закон про продовольчу безпеку України як юридична основа публічного адміністрування у сфері забезпечення продовольчої безпеки // Адміністративне право і процес. № 4 (39). 2022. С. 21-30. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/780-Article%20Text-1352-1-10-20230731%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/780-Article%20Text-1352-1-10-20230731%20(1).pdf) (дата звернення – 15.11.2024).
10. Мартинець В. В. Криза та продовольча безпека: виклики воєнного стану [Електронний ресурс] / В. В. Мартинець, Ю. А. Опанасюк, В. П. Самодай // Інвестиції: практика та досвід. - 2023. - № 7. - С. 38-45 (дата звернення – 15.11.2024).
11. Ніколюк О. В. Продовольча безпека України в умовах соціально-економічних трансформацій [Електронний ресурс] / О. В. Ніколюк, Г. П. Атамась, Б. Б. Шумілов // Економіка харчової промисловості. - 2023. - Т. 15, Вип. 1. - С. 61-67. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2023_15_1_8 (дата звернення - 15.11.2024).
12. Палапа Н. В. Продовольча безпека України: стан та актуальні питання сьогодення [Електронний ресурс] / Н. В. Палапа, О. С. Дем'янюк, О. М. Нагорнюк // Агроекологічний журнал. - 2022. - № 2. - С. 34-45. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrog_2022_2_5 (дата звернення - 15.11.2024).

13. Патицька Х. О. Продовольча безпека в умовах війни: проблеми та шляхи забезпечення в Україні [Електронний ресурс] / Х. О. Патицька // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2023. - Вип. 2. - С. 43-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2023_2_8 (дата звернення – 15.11.2024).

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24 березня 2022 року № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення – 15.11.2024).

15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення - 15.11.2024).

16. Про продовольчу безпеку України: Закон України від 22 грудня 2011 року № 4227-VI (не набув чинності). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01G?an=168> (дата звернення – 15.11.2024).

17. Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 року № 684-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#Text> (дата звернення – 15.11.2024).

18. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення – 15.11.2024).

19. Сичова А. О. Глобальна продовольча безпека: драйвери кризи [Електронний ресурс] / А. О. Сичова // Grail of Science. - 2023. - № 33. - С. 318-322. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/grsc_2023_33_52 (дата звернення - 15.11.2014).

20. Шишлюк В. Р. Розвиток законодавства України у сфері забезпечення продовольчої безпеки після проголошення незалежності України: проблеми й перспективи // Південноукраїнський правничий часопис, 2-2021. Ч. 1. С. 8-14. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2021/3/part_1/2.pdf (дата звернення - 15.11.2024).

References:

1. Artemenko L. Prodovolcha bezpeka Ukrainy v umovakh viiskovoi ahresii: stan ta perspektyvy [Elektronnyi resurs] / L. Artemenko, N. Marynenko, I. Kramar, L. Hats // Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava. - 2023. - Vyp. 1. - S. 115-128. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sepid_2023_1_13 (data zvernennia – 15.11.2024).

2. Baranov A. V. Prodovolcha bezpeka yak faktor ekonomichnoi bezpeky ekonomiky Ukrainy v umovakh viiny [Elektronnyi resurs] / A. V. Baranov, S. H. Storchak // Ahrosvit. - 2023. - № 13. - S. 75-82 (data zvernennia – 15.11.2024).

3. Batyhina O. M. Prodovolcha bezpeka yak harantiia realizatsii prava liudyny na zdorovia [Elektronnyi resurs] / O. M. Batyhina // Poltavskiy pravoviy chasopys. - 2022. - № 2. - S. 5-18. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/plre_2022_2_3 (data zvernennia - 15.11.2024).

4. Didur K. M. Prodovolcha bezpeka Ukrainy, yak odyin iz priorytetiv rozvytku hlobalnoi ekonomiky [Elektronnyi resurs] / K. M. Didur // Efektyvna ekonomika. - 2023. - № 5. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_5_31 (data zvernennia – 15.11.2024).

5. Duhinets H. V. Prodovolcha bezpeka v umovakh «idealnoho shtormu» svitovoi ekonomiky [Elektronnyi resurs] / H. V. Duhinets, O. V. Heneralov, Ya. I. Verba // Biznes Inform. - 2023. - № 8. - S. 6-15. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2023_8_2 (data zvernennia - 15.11.2024).

6. Diachuk Mariia, Amosov Mykhailo. Narodzhennia holodu z vohniu: Ohliad analykyky pro prodovolchu bezpeku svitu v konteksti viiny v Ukraini, 10 travnia 2022 roku. URL: <https://ecoaction.org.ua/narodzhennia-holodu-z-vohniu.html> (data zvernennia - 15.11.2024).

7. Zalizniak V. P. Mekhanizmy zabezpechennia prodovolchoi bezpeky: dosvid dlia Ukrainy // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok: elektronnyi zhurnal Dniprovskoho derzhavnogo ahrarno-ekonomichnogo universytetu, 2017. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1250> (data zvernennia – 15.11.2024).

8. Ihnatenko I. V. Prodovolcha bezpeka: pravovi problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Elektronnyi resurs] / I. V. Ihnatenko, A. S. Krechyk, K. O. Perepelytsia // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriiia : Pravo. - 2024. - Vyp. 82 (2). - S. 64-69. - Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_82\(2\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_82(2)_12) (data zvernennia – 15.11.2024).

9. Kuzmichov O. Zakon pro prodovolchu bezpeku Ukrainy yak yurydychna osnova publichnogo administruvannia u sferi zabezpechennia prodovolchoi bezpeky // Administratyvne pravo i protses. № 4 (39). 2022. S. 21-30. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/780-Article%20Text-1352-1-10-20230731%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/780-Article%20Text-1352-1-10-20230731%20(1).pdf) (data zvernennia – 15.11.2024).

10. Martynets V. V. Kryza ta prodovolcha bezpeka: vyklyky voiennoho stanu [Elektronnyi resurs] / V. V. Martynets, Yu. A. Opanasiuk, V. P. Samodai // Investytsii: praktyka ta dosvid. - 2023. - № 7. - S. 38-45 (data zvernennia – 15.11.2024).

11. Nikoliuk O. V. Prodovolcha bezpeka Ukrainy v umovakh sotsialno-ekonomichnykh transformatsii [Elektronnyi resurs] / O. V. Nikoliuk, H. P. Atamas, B. B. Shumilov // Ekonomika kharchovoi promyslovosti. - 2023. - T. 15, Vyp. 1. - S. 61-67. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2023_15_1_8 (data zvernennia - 15.11.2024).

12. Palapa N. V. Prodovolcha bezpeka Ukrainy: stan ta aktualni pytannia sohodennia [Elektronnyi resurs] / N. V. Palapa, O. S. Demianiuk, O. M. Nahorniuk // Ahroekolohichni zhurnal. - 2022. - № 2. - S. 34-45. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrog_2022_2_5 (data zvernennia - 15.11.2024).

13. Patytska Kh. O. Prodovolcha bezpeka v umovakh viiny: problemy ta shliakhy zabezpechennia v Ukraini [Elektronnyi resurs] / Kh. O. Patytska // Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. - 2023. - Vyp. 2. - S. 43-49. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2023_2_8 (data zvernennia – 15.11.2024).

14. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo stvorennia umov dlia zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v umovakh voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 24 bereznia 2022 roku № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (data zvernennia – 15.11.2024).

15. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14 veresnia 2020 r. № 392. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (data zvernennia - 15.11.2024).

16. Pro prodovolchu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 22 hrudnia 2011 roku № 4227-VI (ne nabuv chynnosti). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01G?an=168> (data zvernennia – 15.11.2024).

17. Pro skhvalennia Stratehii prodovolchoi bezpeky Ukrainy na period do 2027 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu z yii realizatsii: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lypnia 2024 roku № 684-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#Text> (data zvernennia – 15.11.2024).

18. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30 veresnia 2019 r. № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (data zvernennia – 15.11.2024).

19. Sychova A. O. Hlobalna prodovolcha bezpeka: draivery kryzy [Elektronnyi resurs] / A. O. Sychova // Grail of Science. - 2023. - № 33. - S. 318-322. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/grsc_2023_33_52 (data zvernennia - 15.11.2014).

20. Shyshliuk V. R. Rozvytok zakonodavstva Ukrainy u sferi zabezpechennia prodovolchoi bezpeky pislia proholoshennia nezalezhnosti Ukrainy: problemy y perspektyvy // Pivdennoukraiynskyi pravnychi chasopys, 2-2021. Ch. 1. S. 8-14. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2021/3/part_1/2.pdf (data zvernennia – 15.11.2024).